

**O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI SOG‘LIQNI SAQLASH VAZIRLIGI
RESPUBLIKA O‘RTA TIBBIYOT VA FARMASEVTIKA XODIMLARI
MALAKASINI OSHIRISH VA ULARNI IXTISOSLASHTIRISH MARKAZI**

«KELISHILDI»

Respublika o‘rta tibbiyot va
farmasevtika xodimlari
malakasini oshirish va ularni
ixtisoslashtirish markazi

hududiy ray’at raisi

M. Musadjanova
«12» 2025 y.

« TASDIQLAYMAN»

Respublika o‘rta tibbiyot va
farmasevtika xodimlari malakasini
oshirish va ularni ixtisoslashtirish
markazi direktori

L.X.Musadjanova

«12» 2025y.

Bilimlar sohasi: Sog‘liqni saqlash

Tibbiy statistika hamshirasi

(sikl bo‘yicha ixtisoslashtirish guruhlar uchun)

O‘QUV DASTURI

(216-kredit)

Toshkent – 2025 yil

TUZUVChiLAR:

L.X.Musadjanova

Respublika o`rta tibbiyot va farmatsevtika xodimlari malakasini oshirish va ularni ixtisoslashtirish markazi direktori t.f.d professor

A.N.Gafurova

Respublika o`rta tibbiyot va farmatsevtika xodimlari malakasini oshirish va ularni ixtisoslashtirish markazi o`qituvchisi

A.O.Toxirov

Olmazor tumani Tibbiyot birlashmasi davolash ishlari bo'yicha boshliq o`rinbosari

TAQRIZChiLAR:

D.Yu.Yuldasheva

RIO va RIATM Kanser registr tibbiy statistika bo'limi shifokori

A.K.Nizamov

Olmazor tumani Tibbiyot birlashmasi boshlig'i

O`quv dasturi Respublika o`rta tibbiyot va farmatsevtika xodimlari malakasini oshirish va ularni ixtisoslashtirish markazining Pedagogik kengashida ko`rib chiqildi va tasdiqlashga tavsiya etildi

« 9 » 12 2025 y.

Pedagogik kengash raisi

bayonnoma № 6

L.X.Musadjanova

O`quv dasturi O`zbekiston Respublika Sog`liqni saqlash vazirligi tibbiyot va farmatsevtika uzluksiz kasbiy ta`lim muassasalararo Muvofiqlashtiruvchi kengashda muhokama qilindi va tasdiqlandi.

« 12 » 12 2025 y.

bayonnoma № 5

1. Kirish

O'zbekiston Respublikasida o'rta tibbiyot xodimlarini tayyorlash, ixtisoslashtirish, tibbiyot muassasalarida hamshiralik ishini xalqaro andozalarga mos tarzda tashkil etish borasida zamonaviy tizim yaratilgan. Mazkur o'quv dasturi O'zbekiston Respublikasining "Ta'lim to'g'risida"gi Qonuni, O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2019 yil 6 maydagi "Tibbiyot va farmatsevtika ta'limi va ilm-fani tizimini yanada rivojlantirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi PQ- 4310-son va 2020 yil 7 apreldagi "Tibbiy-sanitariya sohasida kadrlarni tayyorlash va uzluksiz kasbiy rivojlantirishning mutlaqo yangi tizimini joriy etish chora-tadbirlari to'g'risida"gi PQ 4666-sonli qarorlari, O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 19 may 2021 yildagi "O'zbekiston Respublikasida horijiy tillarni o'rganishni ommalashtirish faoliyatini sifat jihatidan yangi bosqichga olib chiqish chora-tadbirlari" PQ-5117 sonli qarori, O'zbekiston Respublikasi Sog'liqni saqlash vazirligining 2020 yil 15 iyundagi 160-sonli "Tibbiy-sanitariya va farmatsevtika kadrlarining uzluksiz malakasini oshirish tizimini tashkil etish bo'yicha me'yoriy hujjatlarni yanada takomillashtirish to'g'risidagi" buyrug'i, O'zbekiston Respublikasi Sog'liqni saqlash vazirligining 2024 yil 28 oktabr 333-sonli "O'rta tibbiyot va farmatsevtika xodimlarining malakasini oshirish va qayta tayyorlashga qo'yiladigan Davlat talablari" ijrosini ta'minlash maqsadida ishlab chiqilgan. Dasturda o'quv fanining mazmuni, uni o'zlashtirish shakli va usullari mujassamlashtirilgan. Dastur mazmunida nazariy bilimlarni amaliy ko'nikmalar orqali mustahkamlash va chuqur bilimlarni egallash alohida e'tiborga olingan. "Tibbiy statistika hamshirasi" o'quv dasturi yo'nalishining o'quv rejasi asosida tayyorlangan bo'lib, hamshiralarni 216 kredit ixtisoslashtirish uchun mo'ljallangan. Dastur fanlar modullariga ajratilgan bo'lib: kasbiy rivojlanish modulida O'zbekiston Respublikasi Sog'liqni saqlash vazirligining 2025 yil 15-avgustdagi "Korrupsiyaga qarshi kurashish bo'yicha xodimlarning bilim va ko'nikmalarini yanada oshirish haqida" 255-sonli buyrug'i ijrosini bajarish maqsadida "Tibbiyot sohasida korrupsiyaning oldini olish"moduli kiritildi. Kasbiy rivojlanish moduli ma'naviy va siyosiy dunyoqarashlarini kengaytirishga qaratilgan yangiliklar, shuningdek, sog'liqni saqlash tizimidagi islohatlar, tibbiyot sohasining ilm-fani va amaliyotining rivojlanishi tendensiyalari va yutuqlari, yangi texnika va texnologiyalari to'g'risida ma'lumotlar kiritilib, tibbiy ta'limda uzluksizligi va uzviyligini, fanlar va bo'limlarni ketma-ketligini ta'minlangan holda tinglovchilarni mustaqil ishlashga va fikrlashga qaratilgan o'quv materiallarini qamrab olgan. Dasturda davolash profilaktika muassasalari statistika bo'limlarida faoliyat olib borishni rejalashtirayotgan o'rta tibbiyot xodimlari lozim bo'lgan yangi bilim va ko'nikmalarni (bilishi mumkin, bilishi lozim, bajara olishi kerak va qaysi amaliy ko'nikmalarni o'zlashtirishi lozim) yetarli darajada o'zlashtirishga qaratilgan materiallar taqdim etilgan.

1.1. Maqsad:

Davolash profilaktika muassasalarining statistika bo'limlarida faoliyat olib borishni rejalashtirgan o'rta tibbiyot xodimlarini zamonaviy, innovatsion, dalilarga asoslangan xalqaro ilmiy-amaliy ma'lumotlar bilan ularning malakaviy xarakteristikasiga mos holda o'qitish. O'qish natijasida o'rta tibbiyot xodimlarining mavjud kompetensiyalarini takomillashtirish va kasbiy faoliyat uchun zarur yangi bilim va ko'nikmalarni egallash. Sog'liqni saqlash tizimida statistik ma'lumotlarni yig'ish, qayta ishlash, tahlil qilish va hisobot tayyorlash bo'yicha nazariy bilim va amaliy ko'nikmalarni shakllantirish. O'rta tibbiyot xodimlarni har tomonlama yetuk, mutaxassisliklari bo'yicha yetarli bilim va ko'nikmalarga ega bo'lishlariga erishish, shu bilan bir qatorda ularga hamshiralik ishi mohiyati, uning sog'liqni saqlash tizimidagi o'ziga xosligi, normativ huquqiy hujjatlar bilan ishlash, aholiga sifatli tibbiy yordamini ko'rsatish, bemor hayotiga xavf soluvchi holatlarda shoshilinch yordam ko'rsatish, profilaktik tadbirlar majmuasini amalga oshirish bo'yicha nazariy bilim va amaliy ko'nikmalarni chuqurlashtirish va yangilash.

1.2. Vazifalar:

- Sog'liqni saqlash tizimida statistikaning o'rni va ahamiyatini tushuntirish
- Demografik ko'rsatkichlar, kasallanish, o'lim va tabiiy o'sish ko'rsatkichlarini tahlil qilish
- Tibbiy hujjatlarni to'g'ri yuritish va rasmiylashtirish
- Statistik ma'lumotlarni yig'ish, qayta ishlash va tahlil qilish
- Jadval, diagramma va hisobotlar tayyorlash
- Axborot texnologiyalaridan foydalanish (elektron bazalar, tibbiy axborot tizimlari)
- Kasallanish va o'lim ko'rsatkichlarini solishtirish
- Muammolarni aniqlash va xulosa chiqarish
- Sog'liqni saqlash muassasasi faoliyati samaradorligini baholash
- aholining har xil guruhlarida kasallanish, o'lim va aholi salomatligining boshqa ko'rsatkichlari, hamda aholi turmush tarzi haqida to'g'ri ma'lumot yig'ish va olingan natijalarning ishonchligini aniqlash ko'nikmalarini shakllantirish

- aholi o'rtasida tibbiy madaniyatni oshirish, sog'lom turmush tarzini shakllantirish chora-tadbirlarini tashkillashtirish va o'tkazish qobiliyatlarini yangilash;
- Sog'liqni saqlash sohasidagi amaldagi buyruq va yo'riqnomalarni bilish
- Statistik hisobot shakllarini to'g'ri to'ldirish
- Ma'lumotlar maxfiylikini saqlash
- Jamoada ishlash va tahlil natijalarini taqdim qilish
- profilaktik chora-tadbirlarini amalga oshirish orqali ko'p tarqalgan kasalliklarni oldini olish chora-tadbirlarini uyushtirishni o'rgatish;
- nazariy bilimlarni amaliy ko'nikmalar orqali mustahkamlash.

1.3. Ta'lim oluvchilar toifasi (kontingenti):

O'quv dasturi bo'yicha davolash profilaktika muassasalari tibbiy statistika bo'limlarida faoliyat olib borishni rejalashtirayotgan o'rta tibbiyot xodimlarining malakaviy tavsifnomasi va lavozim yo'riqnomalariga muvofiq, ya'ni yo'nalishi bo'yicha *ixtisoslashtirishni rejalashtirgan* o'rta tibbiyot xodimlari uchun mo'ljallangan.

1.4. O'quv dasturni o'zlashtira olish uchun zarur bo'lgan tinglovchi kompetensiyasi:

- Tibbiy etika va deontologiyani amalda qo'llay oladigan, notiqlik san'atining asoslarini tushungan yetuk mutaxassis bo'lishi;
- o'rta tibbiyot xodimining huquqiy meyorlarini bilishi;
- tibbiyot psixologiyasi va shaxslararo muloqot ko'nikmalarini o'rganish
- aholiga birlamchi tibbiy sanitariya yordamini tashkil etishdagi meyoriy hujjatlarni bilish;
- aholining har xil guruhlari orasida kasallanish, o'lim va aholi salomatligining boshqa ko'rsatkichlari, hamda aholi turmush tarzi haqida to'g'ri ma'lumot yig'ishni;
- olingan natijalarning ishonchligini aniqlashni;
- Sog'liqni Saqlash Vazirligiga tegishli tashkilotlarning statistik hisobot tabeli (ro'yxati) shaklini harakatga kiritish haqidagi buyruqlarini bilishi;
- DPMLar va oilaviy poliklinikalarga tegishli meyoriy hujjatlarni bilishi;
- sog'liqni saqlash tizimidagi boshqaruv tamoyillarini bilishi;
- tibbiyotda marketing tushunchasini bilishi;
- mutaxassisligi bo'yicha chuqur va yangilangan to'liq nazariy va amaliy bilimlarga ega bo'lishi.

1.5. Dasturning dolzarbligi:

“Tibbiy statistika hamshirasi” yo'nalishi bo'yicha ixtisoslashtirishda hozirgi davr talablariga mos ravishda zamonaviy, malakali sifatli tibbiy xizmat ko'rsatishni ta'minlaydi. Zamonaviy sog'liqni saqlash tizimida boshqaruv qarorlari ishonchli statistik ma'lumotlarga asoslanadi. Muassasa faoliyatini rejalashtirish, moliyalashtirish va samaradorlikni baholash statistik tahlilsiz amalga oshirilmaydi.

Kasallanish, o'lim, tug'ilish va nogironlik ko'rsatkichlarini tahlil qilish orqali hududdagi tibbiy-ijtimoiy muammolar aniqlanadi va ularni bartaraf etish choralari ishlab chiqiladi. Sog'liqni saqlash sohasida elektron tibbiy hujjat aylanishi va axborot tizimlari joriy etilmoqda. Bu esa malakali statistik bilim va axborot texnologiyalarini bilishni talab qiladi. Davlat statistik hisobotlarini to'g'ri va sifatli yuritish muassasaning ish samaradorligi va reytingini belgilaydi. Tibbiy statistika hamshirasi nafaqat ma'lumot yig'uvchi, balki tahlil qiluvchi mutaxassis sifatida faoliyat yuritadi. Shu sababli ushbu dastur zamonaviy bilim, ko'nikma va malaka talablariga javob beradi. O'quv materiallari va jarayonlar O'zbekiston Respublikasi Sog'liqni saqlash tizimining va mutaxassislikning o'ziga xos kasbiy ehtiyojlariga qaratilgan.

1.6. Dastur hajmi: 216 kredit (kuniga 6 soat, haftada 36 kredit).

1.7. O'qish shakli:

- kunduzgi - o'qish ishdan ajralgan holda
- on/offline, masofaviy /an'anaviy o'qish ishdan ajralgan/ ajralmagan holda

1.8. Mashg'ulotlarni o'tish tartibi: Mashg'ulotlar O'zbekiston Respublikasi Sog'liqni saqlash vazirligining 2020 yil 15 iyundagi “Tibbiy-sanitariya va farmatsevtika kadrlarining uzluksiz malakasini oshirish tizimini tashkil etish to'g'risidagi” 160-sonli buyrug'i va markazning ichki tartib-qoidalari asosida rejalashtiriladi va amalga oshiriladi.

Mashg'ulotlar 9⁰⁰ da boshlanib, 13⁴⁰ da tamom bo'ladi. Tushlik - 30 daqiqa.

1.9. O'qish tugaganidan so'ng beriladigan hujjat: o'quv kursni to'liq o'zlashtirgan va yakuniy attestatsiyani topshirgan tinglovchilarga “Tibbiy statistika hamshirasi” yo'nalishi bo'yicha 216 kredit ixtisoslashtirish o'tganligi haqida Davlat talablari namunasidagi sertifikat taqdim etiladi.

2. REJALASHTIRILAYOTGAN TA'LIM NATIJALARI 2.1.Rejalashtirilayotgan ta'lim

natijalaridan so'ng takomillashtirilishi (yangilanishi) lozim bo'lgan kasbiy kompetensiyalar:

- Sog'liqni saqlash tizimi faoliyatini tushunish
- tibbiy etika va deontologiya qoidalariga rioya qilish
- a maxfiylikni ta'minlash
- me'yoriy-huquqiy hujjatlar bilan ishlash qobiliyati
- axborotni yig'ish va qayta ishlash
- tibbiy statistik ma'lumotlarni yig'ish
- birlamchi tibbiy hujjatlarni to'g'ri rasmiylashtirish
- ma'lumotlarni tekshirish va tizimlashtirish
- demografik ko'rsatkichlarni hisoblash (tug'ilish, o'lim, tabiiy o'sish)
- kasallanish va nogironlik ko'rsatkichlarini aniqlash
- solishtirma tahlil o'tkazish va xulosa chiqarish
- davlat statistik hisobot shakllarini to'ldirish
- jadval, diagramma va grafiklar tuzish
- oylik, choraklik va yillik hisobotlar tayyorlash
- kompyuter dasturlari (MS Excel va boshqalar) bilan ishlash
- elektron tibbiy axborot tizimlaridan foydalanish
- ma'lumotlar bazasini yuritish
- muassasa faoliyati samaradorligini baholash
- sog'liqni saqlash ko'rsatkichlarini monitoring qilish
- muammolarni aniqlash va takliflar ishlab chiqish
- aholi salomatligini o'rganish; aholining soni, tarkibi, tabiiy harakati, jismoniy rivojlanishi va aholi orasida har xil kasalliklarni tarqaganligi va ularning kechishi, o'rtacha umri, umumiy kasallanish va o'lim ko'rsatkichlari bo'yicha to'g'ri ma'lumot yig'ishni o'rganadi;
- aholining har xil guruhlari orasida kasallanish, o'lim va aholi salomatligining boshqa ko'rsatkichlari, hamda aholi turmush tarzi haqida to'g'ri ma'lumot yig'ishni o'rganadi;
- olingan natijalarning ishonchliligini aniqlash ko'nikmalari shakllanadi va mukammallashadi;
- statistik hisobotlar tayyorlashda foydalaniladigan tibbiy va texnik jihozlar bilan ishlash ko'nikmalari shakllanadi;
- tibbiyot muassasalarining turi, soni, ularda ishlovchi xodimlarning soni, shifoxonalardagi o'rinlar soni haqida ma'lumotlar yig'ish va ularni har tomonlama chuqur tahlil qilish ko'nikmalari shakllanadi;
- tajribada qo'llanilayotgan davolash va profilaktika ishlaridagi statistik ko'rsatkichlarni aniqlash, ularni samarasini aniqlashni o'rganadi.

3. DASTUR MAZMUNI

3.1 "Tibbiy statistika hamshirasi" 216 kredit ixtisoslashtirish kursi dasturi o'quv rejasi

№	Modul va mavzular nomi	Kredit	Auditoriya mashg'ulotlari		Attestatsiya
			Nazariy mashg'ulot	Amaliy mashg'ulot	
1.0	Kasbiy rivojlantirish moduli	54	32	22	
1.1	Modul: O'zbekiston Respublikasining tibbiyot sohasidagi davlat siyosati. Tibbiyot sohasida korrupsiyaning oldini olish.	6	6	-	
1.2	Modul: Tibbiyotda raqamli texnologiyalar	6	2	4	
1.3	Modul: Xorijiy til	6	2	4	
1.4	Modul: Sog'liqni saqlash tizimidagi islohotlar va amaldagi me'yoriy hujjatlar.	6	6	-	
1.5	Modul: Infeksion nazorat	6	4	2	

1.6	Modul: Shaxslar o'rtasidagi muloqat va tibbiy maslahat	6	4	2	
1.7	Modul: Sog'lom turmush tarzini shakllantirish mezonlari. Jismoniy faollik	6	2	4	
1.8	Modul: Favqulodda vaziyatlar va hayot uchun xavfli holatlarda birinchi yordam ko'rsatish.	12	6	6	
2.0	Mutaxassislik fani modullari	156	56	100	
2.1	Modul: Tibbiy statistika fanining predmeti va vazifalari. Statistik kuzatish usullari. Statistik jamlash va guruhlash	12	4	8	
2.2	Modul: Aholi salomatligi statistikasi. Aholining demografik ko'rsatkichlari.	30	10	20	
2.3	Modul: Davolash profilaktika muassalari va birlamchi profilaktika muassalarining hisobotlari.	24	8	16	
2.4	Modul: Aholi o'rtasida sog'lom turmush tarzini targ'ib qilish. Ambulator va statsionar kartalarni ro'yxatga olish.	24	12	12	
2.5	Modul: Sog'liqni saqlash tizimidagi hisobot shakllari. Alohida davolash muassasalarining hisobotlarini tayorlashda zamonaviy kompyuter texnologiyasidan foydalanish.	18	6	12	
2.6	Modul: Yuqumli va yuqumli bo'lmagan kasalliklar bilan kasallanishlar bo'yicha hisobot olib borish.	30	10	20	
2.7	Modul: Mehnat qobiliyatini vaqtinchalik yo'qotish bo'yicha hisobotlarni tayorlash. Aholi kasallanishlarini turli guruhlarga ajratish	18	6	12	
	Attestatsiya	6			6
	Jami:	216	88	122	6

“Tibbiy statistika hamshirasi” ixtisoslashtirish kursi o'quv modullarining mazmuni

1.1.Modul. O'zbekiston Respublikasining tibbiyot sohasidagi davlat siyosati. Tibbiyot sohasida korrupsiyaning oldini olish. O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Sh.M.Mirziyoyevning Oliy Majlis Qonunchilik palatasining Bosh vazir lavozimiga nomzodni ko'rib chiqish va Vazirlar Mahkamasining yaqin va istiqbolga mo'ljallangan Harakatlar dasturi muhokamasiga bag'ishlangan yig'ilishidagi nutqida belgilab berilgan. Sog'liqni saqlash tizimidagi dasturlarni samarali va to'liq amalga oshirishdagi asosiy vazifalar. O'zbekiston Respublikasining tibbiyot sohasidagi davlat siyosatining asosiy ustuvor yo'nalishlari. Yangi O'zbekiston tibbiyoti-yangicha yondashuvlar asosida transformatsiya qilinayotgan tizim. Islohotlar markazida “Inson qadri uchun” degan ezgu tamoyil ustuvor. Yurtimizda aholiga ko'rsatilayotgan tibbiy xizmatlar sifatini jahon standartlari darajasiga olib chiqish maqsadida halqaro tajribani chuqur o'rganish va amaliyotga samarali tatbiq etish borasida olib borilayotgan ishlar. Yangi O'zbekistonning Taraqqiyot strategiyasida tibbiyotga doir ustuvor yo'nalishlarning mazmun-mohiyati. “Aholi salomatligi-2030” milliy strategiyasining ustuvor yo'nalishlari, vazifalari va asosiy indikatorlari. O'zbekiston Respublikasida korrupsiyaga qarshi kurashish sohasida shakllangan milliy qonunchilik tizimi, davlat siyosatining ustuvor yo'nalishlari hamda sog'liqni saqlash tizimida korrupsiyaning oldini olishga qaratilgan amaliy chora-tadbirlar. Davlat siyosatining korrupsiyaga qarshi kurashishdagi asosiy yo'nalishlari. Davlat boshqaruvi tizimini isloh qilish, davlat xizmatchilarining mas'uliyatini oshirish, raqamlashtirish orqali inson omilini kamaytirish, ochiq ma'lumotlar tizimini rivojlantirish va fuqarolik jamiyati institutlarining rolini kuchaytirish.

1.2.Modul Tibbiyotda raqamli texnologiyalar. Tibbiyot sohasida kompyuter texnologiyalaridan foydalanishdagi nazariy va amaliy bilimlarni egallash, tibbiy statistik ma'lumotlarni to'g'ri tahlil qilish, tahlil qilingan natijalardan kelib chiqqan holda kasallikning oldini olish yoki davolash yo'llarini aniqlash, axborot texnologiyalaridan foydalanish borasida asosiy amaliy ko'nikmalarga ega bo'lish. Internet tarmog'ida ishlash, axborot qidirish va ulardan foydalanish, tibbiyot axborot tizimlari xususiyatlari, ma'lumotlar bazasini tashkil etish, ekspert tizimlari va axborot xavfsizligi asoslarini bilishi kerak. “Tibbiyot informatikasi asoslari” o'quv fanini o'zlashtirish jarayonida amalga oshiriladigan masalalar doirasida:

- tibbiyot informatikasi asoslari, tushunchalari va tasavvurlarining umumiyligi;
- axborot tushunchalari va turlari. Tibbiyot masalarini yechishda informatikaning o'rnini;
hozirgi zamonda informatikaning o'rnini va roli, ma'lumotlarni saqlash, qayta ishlash va uzatish

1.3. Modul. Xorijiy til. Ingliz tilini o'qitishning maqsadi va vazifalari Tibbiyot xamshiralariga ingliz tilini tanishtirish va tibbiyot soxasiga aloqadorligini tushuntirish xamda shu soxaga oid terminlarni o'rganish. Ingliz tili alifbosidagi xarflar va asosiy qo'llaniladigan terminlar. The verb "to be", "to have" Introducing yourself. Tana a'zolarining nomlanishi. Tibbiyotda ko'p uchraydigan kassaliklar, kasallik belgilari xamda tibbiyot mutaxassislarining nomlarini ingliz tilidagi talaffuzini o'rgatish. Tana a'zolarining nomlanishi. Tibbiyotda ko'p uchraydigan kassaliklar, kasallik belgilari xamda tibbiyot mutaxassislarining nomlarini ingliz tilidagi talaffuzini o'rgatish. Ularni og'zaki nutqda ishlatilishini amaliy mashqlar yordamida o'rgatish va qo'llash. Tibbiyot mutaxassislarining nomlarini ingliz tilidagi talaffuzini o'rgatish. Ularni og'zaki nutqda ishlatilishini amaliy mashqlar yordamida o'rgatish va qo'llash. Berilgan qo'llanmalardan foydalangan xolda (At the doctor) mavzularida tinglovchilarni og'zaki nutqini rivojlantirish

1.4. Modul. Sog'liqni saqlash tizimidagi islohotlar va amaldagi me'yoriy hujjatlar. Sog'liqni saqlash tizimini Davlat dasturlari, sog'liqni saqlash tizimi islohotlariga oid Prezident Farmonlari va Vazirlar Mahkamasining qarorlari. O'zbekiston Respublikasi Sog'liqni saqlash tizimini isloh qilishni asosiy yo'nalishlari. Birlamchi tibbiy sanitariya yordamini isloh qilish. Onalik va bolalikni muhofaza qilish tizimini milliy modulini yaratish. Shoshilinch tibbiy yordamni samarali va to'liq tizimini yaratish. Aholiga ixtisoslashtirilgan tibbiy yordamni rivojlantirish. Ijtimoiy ahamiyatga ega bo'lgan kasalliklarga qarshi kurashish chora-tadbirlarini takomillashtirish. Sog'liqni saqlash tizimida yangi davr. Tibbiyot kadrlarini tayyorlash tizimini takomillashtirish. Respublikada epidemiologik barqarorlikka erishish va uni ushlab turish. Davlat xususiy - sheriklik va tibbiyot turizmini rivojlantirish borasida islohotlarning mazmun mohiyati. Sog'liqni saqlash tizimini tashkil etishning yangi modeli va davlat tibbiy sug'urtasi mexanizmlarini Sirdaryo viloyatida joriy etish chora-tadbirlari to'g'risida. O'zbekiston Respublikasi prezidentining qarori. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2020 yil 12 noyabrdagi "Sog'liqni saqlash tizimini tashkil etishning yangi modeli va davlat tibbiy sug'urtasi mexanizmlari. Sog'liqni saqlash tizimini tashkil etishning yangi moduli va davlat tibbiy sug'urtasi mexanizmining huquqiy asoslari. Sog'liqni saqlash tizimidagi me'yoriy hujjatlar.

1.5. Modul. Infekcion nazorat. Infeksiya haqida tushuncha. Epidemiologiya asoslari. Infekcion nazorat, maqsad va vazifalari. Shifoxona ichi infeksiyalari profilaktikasi. SanQvaM -0342-17, SanQvaM- 0317-15. Sanitariya epedimiologiya sohasida qo'llaniladigan me'yoriy hujjatlar. Ularning maqsadi, aholi salomatligini saqlash, kasallanishlarning oldini olish, aholining sanitariya-epidemiologik osoyishtaligi sohasidagi munosabatlarni tartibga solish. Sanitariya qoida va me'yorlari bo'yicha ish olib borish. Tibbiy chiqindilarni yig'ish, saqlash va yo'q qilish. Karantin va o'ta havfli yuqumli kasalliklar haqida umumiy ma'lumotlar. Karantin va o'ta havfli yuqumli kasalliklar guruhiga kiruvchi kasalliklar, ularning profilaktikasi. O'ta havfli yuqumli kasalliklar aniqlanganda epidemiyaga qarshi chora-tadbirlar rejasi. OIV va OITS haqida tushuncha. Avariyali holatlar haqida ma'lumot. Davolash profilaktika muassasalarida yuqumli kasalliklarning oldini olish va kamaytirishga qaratilgan profilaktika hamda epidemiyaga qarshi chora-tadbirlar o'tkazish. SanQvaM bo'yicha joriy va mukammal tozalash o'tkazish. Qo'llarga gigienik ishlov berish usullari, texnikasi va qo'llarni yuvish tartibi.

1.6. Modul. Shaxslar o'rtasidagi muloqot va tibbiy maslahat Jamiyat va bemorning salomatligi yo'lida halol mehnat qilish, har qanday sharoitda ham tibbiy yordam ko'rsatish. Bemorga diqqat e'tibor va g'amxo'rlik bilan munosabatda bo'lish va o'zining barcha xatti-harakatlarida yuksak insoniy qoidalarga rioya qilish. Jamoada, individual va turli guruhlarda shaxslararo muloqot madaniyati. Kasbning oliyjanob an'analarini saqlash. Zamonaviy tibbiyot amaliyotida sezilarli e'tibor tibbiyot xodimlarining kasbiy ko'nikmalariga, bemorlar bilan ularning gender va madaniy xususiyatlarini hisobga olgan holda muloqot qilish qobiliyatiga qaratilmoqda. Genderning salomatlikka ta'siri. Genderga sezgir tibbiy maslahat va aloqa to'g'risida tushuncha. Ichki madaniyat qoidalari, intizomga rioya qilish. Jamoat mulki tushunchasi va unga ehtiyotkorlik bilan munosabatda bo'lish. Hamjihatlik va kollegiallik tuyg'ulariga rioya qilish. Neytral va xavfsiz muhitni yaratish. Salbiy munosabat va fikrlardan qochish. Tibbiy maslahatni hurmat va e'tibor bilan boshlash. Faol tinglash va empatiya. Tushunarli tildan foydalanish. Tibbiyot xodimining bemor bilan muloqot qilish qobiliyati. Muloqot ko'nikmalarining turlari va ularning bir-biri bilan o'zaro bog'liqligi. Tibbiy maslahatning asosiy tuzilishi va ko'nikmalarning o'zaro bog'liqligi. Tibbiy maslahatni

tartiblashtirish. Noverbal tildan foydalanish. O‘zaro tushunishga erishish: bemorning holatini inobatga olish. Samarali mulotoqning xususiyatlari

1.7. Modul. Sog‘lom turmush tarzini shakllantirish mezonlari. Jismoniy faollik. Sog‘lom turmush tarzini tashkil etish asoslari. Sog‘lom turmush tarzini shakllantirishda maqsadli guruhlar bilan ishlash. Atrof muhit va ekologik omillarning salomatlikka ta’siri, to‘g‘ri ovqatlanish prinsiplari, kun tartibini to‘g‘ri tashkil etish, jismoniy faollik va chiniqishning salomatlikdagi ahamiyati, zararli odatlarning organizmga ta’siri, tibbiy ko‘riklarni tashkil etish va aholini jalb etish.

1.8. Modul. Favqulodda vaziyatlar va hayot uchun xavfli holatlarda birinchi yordam ko‘rsatish. Favqulodda vaziyatlar haqida tushuncha. Favqulodda vaziyatlar tasnifi, uning turlari, kelib chiqish sabablari, manbalari. Jabrlanuvchilarni saralash tartibi. Tibbiy saralash (trijaj usuli) va evakuatsiya qilish. Jabrlanuvchini ahvolini baholash, asosiy hayotiy ko‘rsatkichlarni (nafas, puls, ong, AD) aniqlash. Birlamchi tekshiruv (ABC algoritmi). Bemor uchun zarur vaziyatni yaratish. Terminal holat. Terminal holat bosqichlari. Terminal holat bosqichlari. Klinik va biologik o‘lim belgilari. CPR – yurak-o‘pka reanimatsiyasining nazariy asoslari. Kattalar va bolalarda yurak massaji va sun‘iy nafas berishni o‘tkazish algoritmi. Tez tibbiy yordam chaqirish tartibi. Travmalar va o‘tkir holatlarda birinchi yordam ko‘rsatish tamoillari. Qon ketish turlari va jgut qo‘yish. Sinish, chiqish, immobilizatsiya. Shok holati. Kuyish, cho‘kish sovuq va issiqlik urishi. Transportirovka qoidalari.

2.1 Modul. Sog‘liqni saqlash tizimi resurslari. Sog‘liqni saqlash sohasida boshqaruv tizimi. Sog‘liqni saqlash tizimi statistikasi. Statistika fanining predmeti va usullari. Sog‘liqni saqlash sohasida boshqaruv tizimi. Aholi salomatligini yanada yaxshilash, mehnat qobiliyatini, hamda ularning o‘rtacha umrini uzaytirishda sog‘liqni saqlash muassasalari va tibbiyot xodimlarining vazifalari. Aholi salomatligiga ta’sir qiluvchi omillar. Ma’lumotlarni statistik usulda ishlab chiqish. Kasallanish, o‘lim, shikastlanish, nogironlik, jismoniy rivojlanish ko‘rsatkichlari. Statistikaning asosiy maqsadlari. Sanitariya statistikasi va uning tarkibiy qismlari. Aholi salomatligi statistikasi va sog‘liqni saqlash statistikasi. Sog‘liqni saqlash tizimi statistikasining asosi. Hisobga olish va hisobot hujjatlari. Sog‘liqni saqlash muassasalaridagi hujjat turlari. Sog‘liqni saqlash vazirligining sog‘liqni saqlash muassasalarining birlamchi hujjatlarining shakli ro‘yxatini tasdiqlanganligi haqidagi va sog‘liqni saqlash organlari, muassasalari, sog‘liqni saqlash vazirligiga qarashli tashkilotlarning statistik hisobot tabeli (ro‘yxati) shaklini harakatga kiritish haqidagi buyruqlari.

2.2 Modul. Aholi salomatligi statistikasi. Aholining demografik ko‘rsatkichlari. Tibbiy statistika hamshirasining asosiy vazifalari. Aholining turli xil guruhlari orasida kasallanish, o‘lim va aholi salomatligining boshqa ko‘rsatkichlari, aholi turmush tarzi haqida ma’lumotlar to‘plash. Demografik va epidemiologik ko‘rsatkichlarni hisoblash. Statistik tahlil usullarini qo‘llash. Davlat hisobot shakllarini to‘ldirishni o‘rgatish. Axborot texnologiyalaridan foydalanish ko‘nikmasini rivojlantirish. Aholi soni va tarkibi. Tug‘ilish, o‘lim va tabiiy o‘lish ko‘rsatkichlari. Migratsiya jarayonlari Davolash va profilaktika uslublarining samarasini baholash ko‘rsatkichlari. Kasallanish, o‘lim va o‘rtacha umr ko‘rish ko‘rsatkichlari. Statistikaning sifat ko‘rsatkichlari (nisbiy, absolyut, o‘rtacha). Kasallanishlarni tarkibiga ko‘ra taqqoslash. Intensiv va ekstensiv ko‘rsatkichlari. Aloqadorlik va yaqqollik ko‘rsatkichlari. Ularni hisoblash usullari va ahamiyati. Aholi orasida uchraydigan kasalliklarni erta oldini olishda ularni tahlil qilish va oldini olish ko‘nikmalarini ishlab chiqish. Tibbiy statistik tahlillar va statistik tekshiruvlar hisobotini tuzish.

2.3 Modul. Davolash profilaktika muassalari va birlamchi profilaktika muassalarining hisobotlari. Davolash profilaktika muassalari va poliklinikalarining hisobotlari. Aholining soni va tarkibi hisoboti. Aholining kasallanish ko‘rsatkichlarini aniqlash. Ko‘rsatkichlarni hisoblashda statistika boshqarmasining rasmiy ma’lumotlaridan foydalanish. Demografik ko‘rsatkichlarga asoslanib jadval tuzish. Aholi soni, yoshi, tarkibi, tug‘ilish, umumiy o‘lim, bolalar o‘limi, onalar o‘limi, tabiiy o‘lish ko‘rsatkichlarining tibbiyotdagi ahamiyati va ularni o‘rganish usullari. Umumiy kasallanish. Kasallanish ko‘rsatkichlari. Nogironlik va o‘lim statistikasi Onalar va bolalar salomatligi ko‘rsatkichlari Antropometrik ko‘rsatkichlar. Jismoniy rivojlanishni aniqlash. Birlamchi profilaktika muassasalaridagi tibbiy hujjatlar. Asosiy hisobga olish shakllari: xulosaviy tashxislarni qayd qiluvchi statistik talon, ambulatoriya patsiyenti taloni, ambulatoriya bemorning tibbiy kartasi, dispanser kuzatuvining nazorat kartasi, statsionar bemorning kartasidan ko‘chirma, vrachni bemorning uyiga chaqiruv yozuvi uchun tutilgan daftar, poliklinikaga (dispanserga, kasalxonaga) va bemorning uyiga qatnaganligini hisobga oluvchi varaqa va uni olib borish tartibi. Qo‘shimcha xonalar ishini hisobga olish (rentgenologik tekshiruvlarni qayd qilish uchun jurnal, fizioterapiya bo‘limida davolanayotgan bemor kartasi, laboratoriya taxlili va ularning

natijalarini qayd qilish jurnali, laboratoriya tekshiruv uchun ish jurnali). Tibbiy sanitariya qismlarida hisobga olish ishlarining o'ziga xos xususiyatlari.

2.4. Modul. Aholi o'rtasida sog'lom turmush tarzini targ'ib qilish. Ambulator va statsionar kartalarni ro'yxatga olish. Sog'lom turmush tarzi maqsadi, vazifalari. Sog'lom turmush tarzining tarkibiy qismlari va tamoyillari. Aholi o'rtasida sog'lom turmush tarzini targ'ib qilish ishlarini yo'lga qo'yilishi. Sog'lom turmush tarzini targ'ib qilish ishlari yuzasidan hisobot tayyorlash va olib borish. Sog'lomlashtirish markazlarini hisoboti. Sog'lomlashtirish markazlari ishining asosiy ko'rsatkichlarini hisoblab ishlab chiqarish. Nisbiy va o'rtacha ko'rsatkichlar. Dinamik qatorlar. Jadval va diagrammalar tuzish. Davlat statistik hisobot shakllari Hisobot tabellari bilan tanishish. O'quv hujjatlari yuzasidan hisobot tuzish.

2.5 Modul. Sog'liqni saqlash tizimidagi hisobot shakllari. Alohida davolash muassasalarining hisobotlarini tayyorlashda zamonaviy kompyuter texnologiyasidan foydalanish.

Sog'liqni saqlash tizimidagi hisobot shakllari. Statistik kartalarni shifrlash. Berilgan belgilar bo'yicha ularni ajratib chiqish. Statistik jadvallarni tuzilishi. Olingan ma'lumotlarni hisoblab, jadvallarga ko'chirish. Statistik ko'rsatkichlarni hisoblab chiqarish. Ekstensiv, intensiv va oddiy o'rtacha ko'rsatkichlar. Oddiy grafik va diagrammalarni tuzilishi. Poliklinika faoliyati ko'rsatkichlari. Statsionar faoliyati tahlili. Tez tibbiy yordam xizmati statistikasi Tibbiy statistikada zamonaviy kompyuter texnologiyalarni qo'llash. Standartlash usullari. Hisobotlar tayyorlashda zamonaviy texnologiyalardan foydalanish. Ko'rsatkichlarni aniqligiga baho berish. Statistik tadqiqot natijasida olingan nisbiy va o'rtacha qiymatlarni aniqlik darajasini belgilash. Intensiv ko'rsatkichlarni hisoblash. Standartlash jadvallarini tuzish. Korrelyatsiya – tushunchasi. Tabiat va jamiyat orasida uchraydigan barcha hodisalarning bir - biri bilan o'zaro bog'liqligi. Aloqadorlikning turlari. Funksional aloqadorlik va uning mohiyati. Korrelyatsion aloqadorlik. Korrelyatsiya darajasini o'lchash (kuchli, o'rtacha, kuchsiz)

2.6. Modul. Yuqumli va yuqumli bo'lmagan kasalliklar bilan kasallanishlar bo'yicha hisobot olib borish.

Yuqumli kasalliklar bilan umumiy kasallanish. Kasallanganlik, birlamchi kasallanish ko'rsatkichlari. Kasalliklarni tarkibi bo'yicha kasallanish ko'rsatkichlarini ma'lumotlarga asoslanib aniqlash va hisoblash. Yuqumli kasalliklar hujjatlari bilan tanishish. Hisobga olish hujjatlari. Shoshilinch xabarnomada hisobga olinmaydigan yuqumli kasalliklar (yuqori nafas yullarining o'tkir yuqumli kasalliklari, karonavirus, gripp, suvchechak, epidemik porotit va h) harakat yuzasidan hisobot tuzish. Yuqumli bo'lmagan kasalliklar bilan umumiy kasallanish. Kasallanganlik, birlamchi kasallanish ko'rsatkichlari. Kasalliklarni tarkibi bo'yicha kasallanish ko'rsatkichlarini ma'lumotlarga asoslanib aniqlash va hisoblash. Yuqumli bo'lmagan kasalliklar bilan umumiy kasallanish.

2.7 Modul. Mehnat qobiliyatini vaqtinchalik yo'qotish bo'yicha hisobotlarni tayyorlash. Aholi kasallanishlarini turli guruhlariga ajratish

Mexnat qobiliyatini vaqtinchalik yo'qotish bo'yicha ko'rsatkichlarni tayyorlash. Mexnatga layoqatsizlik varaqasini berish haqidagi ko'rsatmani ishlab chiqish. Vaqtinchalik mehnatga layoqatsizlik varaqasi to'g'risida hisobot tuzish. Vaqtinchalik mehnatga layoqatsizlik bilan kechadigan kasallanishlar ko'rsatkichlarni hisoblab chiqish. Demografik ko'rsatkichlarni hisoblash. Kasallanish darajasini aniqlash. Jadval va grafiklar tuzish. Hisobot shakllarini to'ldirish Mehnat qobiliyatini vaqtinchalik yo'qotish bo'yicha hisobotlarni tayyorlash. Davolash profilaktika muassasalari tomonidan o'z hududidagi ro'yxatga olingan kasalliklar bilan vaqtinchalik mehnat qobiliyatini yo'qotishi asosida tahlil qilish.

4. DASTURNI AMALGA OSHIRISHNING TASHKILY-PEDAGOGIK TA'MINOTI

4.1. O'quv bazalari: Respublika o'rta tibbiyot va farmatsevtika xodimlari malakasini oshirish va ularni ixtisoslashtirish markazi Shifokorlar ko'chasi-2, 14-uy. Davolash profilaktika muassasalari qoshidagi o'quv bazalari.

Amaliyot bazasi: davolash profilaktika muassasalari qoshidagi o'quv bazalari.

4.2. Mashg'ulotlarni o'tkazish uchun zarur jihozlar ro'yxati:

Modul bo'yicha dars olib borish uchun nazariy, amaliy va seminar darslar o'tiladigan o'quv auditoriyalari. Multimediali jamlanma: slaydlar to'plami bo'lgan rrt ko'rinishli ma'ruzalar SD diskda ko'rgazma materiallar, ekran, videofilmlar.

Klinik amaliy ko'nikmalarni mustahkamlash trening o'quv xonasi, mulyaj, fantom v.b jihozlar.

Mavzular bo'yicha turli jadvallar, tasviriy ko'rgazma va qo'llanmalar.

4.3. Tavsiya etiladigan adabiyotlar.

4.3.1. Qonunchilik va meyoriy-huquqiy hujjatlar:

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining farmon va qarorlari.

2. O'zbekiston Respublikasi Sog'liqni saqlash Vazirligining buyruq va meyoriy hujjatlari.

3. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2020 yil 7 apreldagi “Tibbiy-sanitariya sohasida kadrlarni tayyorlash va uzluksiz kasbiy rivojlantirishning mutlaqo yangi tizimini joriy etish chora-tadbirlari to‘g‘risida”gi PQ 4666-sonli qarori.
4. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2021 yil 19 maydagi “O‘zbekiston Respublikasida xorijiy tillarni o‘rganishni ommalashtirish faoliyatini sifat jihatdan yangi bosqichga olib chiqish chora–tadbirlari to‘g‘risida”gi PQ 5117-sonli qarori.
5. O‘zbekiston Respublikasi Sog‘liqni saqlash vazirligining 2020 yil 15 iyundagi 160-sonli “Tibbiy-sanitariya va farmatsevtika kadrlarining uzluksiz malakasini oshirish tizimini tashkil etish bo‘yicha meyoriy hujjatlarni takomillashtirish to‘g‘risida”gi buyrug‘i.
6. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2020 yil 12 noyabrdagi “Birlamchi tibbiy-sanitariya yordami muassasalari faoliyatiga mutlaqo yangi mexanizmlarni joriy qilish va sog‘liqni saqlash tizimida olib borilayotgan islohotlar samaradorligini yanada oshirish chora–tadbirlari to‘g‘risida”gi farmoni.
7. O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti SH.M.Mirziyoyevning 2020 yil 12 noyabrdagi “Sog‘liqni saqlash tizimini tashkil etishning yangi modeli va davlat tibbiy sug‘urtasi mexanizmlarini Sirdaryo viloyatida joriy etish chora- tadbirlari to‘g‘risida”gi qarori.
8. O‘zbekiston Respublikasining “Korrupsiyaga qarshi kurashish to‘g‘risida”gi qonuni. 2017 yil 3yanvar.
9. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2020 yil 10 noyabrdagi “Aholining sog‘lom ovqatlanishini ta‘minlash bo‘yicha qo‘shimcha chora-tadbirlar to‘g‘risida”gi PQ 4887-sonli qarori.
10. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2018 yil 18 dekabrda “Yuqumli bo‘lmagan kasalliklarning profilaktikasini, sog‘lom turmush tarzini qo‘llab–quvvatlash va aholining jismoniy faolligi darajasini oshirish chora-tadbirlari to‘g‘risida”gi PQ 4063-sonli qarori.

Tavsiya etilgan adabiyotlar:

1. SH.T.Iskandarov. “Aholi orasida demografik jarayon va kasallanishni o‘rganish usullari” Toshkent 2018yil.
2. SH.A.Razakova. Uslubiy qo‘llanma. “Tibbiyot statistikasi”. 2018y.
3. L.M.Xaitova. “Fertil yoshdagi ayollarni homiladorlik davrida, tug‘ish jarayonida va tug‘ruqdan keyingi davrdagi kuzatuvda akusherlarning vazifalari”. Termiz-2017 O‘quv-uslubiy qo‘llanma.
4. S.Y.Ro‘ziyeva. “Fertil yoshdagi ayollarni homiladorlik davrida, tug‘ish jarayonida va tug‘ruqdan keyingi davrdagi kuzatuvda akusherlarning vazifalari” Termiz-2018. O‘quv-uslubiy qo‘llanma.
5. A.A.Abdugodirov, A.G.Xayitov «Axborot texnologiyalari», Toshkent “O‘qituvchi ta‘minoti”, Toshkent Mehnat -2000 yil.
6. A.Sattorov “Informatika va axborot texnologiyalari” Toshkent, O‘qituvchi-2003
7. T.Xolmatov, N. Taylaqov “Amaliy matematika, dasturlash va kompyuterning dasturiy ta‘minoti”.
8. Sheraliyev F.A. “Informatika va axborot texnologiyalari” Termiz.
9. SanQvaM № 0342/17 - 10 yanvar 2017 y.
10. “Mejdunarodniye mediko-sanitariye pravila (2005) vtoroye izdaniye VOZ.
11. “Infektsionniye bolezni s kursom VICH infektsii i epidemiologii”
A.K. Belousova. V.N.Dunayseva. Feniks – 2007 y.
12. “VICH – infeksiya”. Pod redaksiyey AN RUzDaminova.T.A.Tashkent-2010 g.
13. COVID-19 bo‘yicha milliy qo‘llanma JSST. O‘zbekiston Sog‘liqni saqlash vazirligi. 2020 yil 26 mart.
14. Zokirova. K.O‘.To‘xtamatova. D.O‘. Mirzayeva. S.A “Hamshiralik ishi asoslari”. 2013 y.
15. N.Bonk “Prakticheskaya grammatika angliyskogo yazika”.
16. E.A.Volkova, I.I.Tsert “English matter”, Mac Millan , Murphy.
17. V.YE.Avakov O.V.Churilova A.M.Sharipov “Rukovodstvo po okazaniyu pervoy neotlojnoj dovrachebnoy pomoshi.” 2010g.
18. Y.Allayorov Y.Tojiboyev “Favqulotda vaziyatlarda tez tibbiy yordam asoslari”.

4.3.2. Elektron ta‘lim resurslari

www.minzdrav.uz–

www.gov.uz

www.press-service.uz

www.parlament.gov.uz

www.uza.uz

www.cbu.uz-

www.lex.uz

www.ziynet.uz

www.medi.ru,
www.medlinks.ru,
www.medscape.com,
www.medland.ru,
www.med-lib.ru,

5.YAKUNIY ATTESTATSIYA

5.1. Yakuniy attestatsiyaga qo‘yiladigan talablar

Yakuniy attestatsiya O‘zbekiston Respublikasi Sog‘liqni saqlash Vazirligining 2020 yil 15 iyundagi 160-sonli buyrug‘i 3-ilovasidagi «Tibbiy-sanitariya va farmatsevtika kadrlarini qayta tayyorlash va malakasini oshirish ta’lim muassasalarida tinglovchilarning kasbiy bilim va ko‘nikmalarini baholash to‘g‘risidagi Nizom» ga asosan o‘tkaziladi.